

Szívet sebhető 's elmét gyönyörködtetéssel tanító Római Mesékben tett Próba, melly Német Nyelvből, a' második ki-adás szerint Anyai Nyelvre fordítva közöltetik a' Nemes Magyar Hazával. M. Mándi Sámuel által.

Posonyban, Fűskuti Landerer Mihály' költségével, és betűivel. 1786.¹

Admittitur, Viennae 1785. Octobris 27. Szekeres Imprimatur. Hoffinger Secr.

[a2r] Tekintetes és nemzetes Fáji Fay Borbála aszszonynak. Tekintetes nemzetes és vitézlő Báji Patay József úr' kedves úri élete' párjának.

Tekintetes Aszszony!

Már ugyan a' Tekintetes Aszszonyhoz útasított alázatos Levelembem, a' vakmerőségnek vádjától tartván, alázatos engedelmet kértem vala arra, hogy ezen általam ez előtt egynéhány esztendőkkel, Német Nyelvből Magyar nyelvünkre fordíttatott Románokat, vagy Magyarosan Római Meséket, a' Tekintetes Aszszony' Úri neve alatt szabad légyen énnékem édes Nemzetünk' eleibe botsátani; melly[a2v]re-való engedelemnek meg-nyerése felől, tudván a' Tekintetes Aszszony' hajlandóságait, és az egész Tekintetes Báji Patay Úri Háznak gyermekségemtől fogva hozzám gyakorlott kegyességeit, noha semmit nem kételkedem: mindazonáltal mostán is engedelmet kérek; nem azért, mintha ezen tselkedetemmel Úri nevének meg-sérítésére igyekezném; mert tudom azt, hogy eleitől fogva szokásban vólt, valami munkát, bizonyos Úri névnek eleibe-való tételével meg-ékesíteni, és azt mindenkor kedvesen is szokták venni: hanem azért, hogy e' mi Hazánkban még sokak előtt alá-valónak tetsző munkát, úgy mint tsak Római Meséket ajánlok a' Tekintetes Aszszonynak.

Tudom én azt jól, hogy fognak találatni e' Hazában olyanok, a' kik meg-fogják azt mondani: minek adja magát egy Évangyéliomnak szolgálja, olyan alá-való dologra, hogy Római Mesékkal kedveskedjen Hazájának, jobb helyre is fordíthatná tehetségeit. Ezt mondották ama' híres Tigúrumi Pap Lavater Gáspár felől is Hazánkban, hogy Physiognomiát, azaz: az emberi erköltsöt, annak ábrázatjának fekvéséből ki-nézni tanító mesterségről írt. Ezt mondották Pétzeli József Uram felől-is, hogy [a3r] a' Frantzia Verseket Magyar Lábura állította. De a' ki tudja a' Római Meséknek természetit, nem beszél így. Illendőnek látom azért, ezen ajánló levelemben erről egy kis tudósítást adni, és magamat minden lehető vádak ellen meg-erősíteni.

Rómánoknak, vagy Római Meséknek nevezzük azokat az írásokat, mellyekben valami költött vagy valósággal meg-történtt; de költött környül-állásokkal elől adatott, vitézi, vagy szeretetbéli tselkedetekben, az erköltsi tudományra tartozó

---

1 Az átírás forrásául szolgáló példány a kolozsvári Lucian Blaga Egyetemi Könyvtár Patrimonium 38647 jelzetű könyve volt.

dolgok magyaráztatnak, S-az [!] Olvasóknak gyönyörködtetésekkel taníttatnak. Úgy mindazáltal, hogy a' költemény lehetetlen dologra ki ne menjen. Egy szóval azokban, mint valami példákban bé-boríttatik az igazság. Innét három kiváltt képen-való tulajdonságait jegyzem-meg a' Románoknak, mellyeknek azokban, ha helyesek akarnak lenni, fel kell találtatni. *Először:* A' Románok írásának Nemének nem erőszakosnak; hanem természetesnek, könnyen folyónak, tisztának, és nem is alacsonyok kell lenni: mert különben az Olvasókat előre el-rettenti. *Másodszor:* Azoknak egész folyásának olly hathatónak kell lenni, hogy az okos Olvasót bámúlásra, és [a3v] gyönyörködtetésre indítsa. Erre valók már a' Románokban, midőn a' személyek ollyan meg-zavarodott állapotokban vitetnek; mellyekből ki-szabadúlni mesterség vólna, még is az Olvasók, nagy bámulására és gyönyörködtetésére, ki-szabadíttatnak. Ide valók a' természeti indúlatoknak eleven ki-adások. Mind ezek az Olvasókat ki-mondhatatlanul gyönyörködtetik. *Harmadszor:* Hogy az Olvasókat hasznosan építsék. Erre valók a' Románokban, e' világon lábra kapott gonoszoknak útálatos színekkel-való le-írások, mellyek azt a' hasznot adják az Olvasóknak, hogy az ekképpen tsömört okozó ábrázatban le-rajzolt bűnöket 's gonoszokat meg-ójják. Más részről pedig a' kegyes, és a' jóságos tselekedeteknek útában, még a' leg-nagyobb próbák között is meg-maradó embereknek dítsérete, és azoknak kegyességeknek tsudálatos útakon lett gazdag megjutalmaztatása, vallyon nem használnak-é az Olvasóknak arra, hogy ők is a' jó tselekedeteknek serény gyakorlására magokat el-szánják? Annak ösvényétől még a' leg-nagyobb veszedelmekben is el-ne áljanak? Az ilyen Románokat alá-valóságoknak mondani nem lehet.

[a4r] Régi, sőt a' régiség miatt már ugyan megmohosodott tanításnak módja ez a' világon. Ennek mutogatását nem kezdem fellyebb a' régi Egyiptombélieknél, kik az olly forma példák által-való tanításokban rejtegették a' magok böltsességeket. Sőt még azoknak képek által-való írásoknak Nemét is bátorodom az ilyen Románok' közzé számlálni; és azokban mint meg anny példákban állott azoknak minden böltsességek. Ó' róllok a' Görögökre ment átal [!] ezen tanításnak müdja; kik egészen viszsza éltenek ezzel. Az ő' Istenről-való egész tudományok ilyen tanításban állott. Úgy belé merültenek ebbe, hogy leg-kisebb dolgot-is elmés Mesében adtanak elől. Ama' híres Görög Poétának Hómernek, még ma is az édig betsültetni szokott munkája, tsupa Román. Szóll Vitézekről, és szeretetről; de azonba sok erköltsöt jobbító 's elmét egészen meg-fogó dolgokkal tellyes. Ennek nyomán mentenek azután mások is a' Görögök között.

Minekutánna pedig a' tudományok, a' Görögöknek el-allyasodások után tőlök bútsút vévén, a' Rómaiakhoz által-mentenek vólna; ezen Mesés tanításnak módja is átal-ment. Annyira meg-szerették ezt, hogy, mintha tsak [a4v] ugyan nálók vette vólna eredetét, a' magok' nyelveken, Fabulae Romanenses az az Római Meséknek nevezték. A' Deák Vers-szerzők azután sok féle Románokat írtanak. Illyen vala Virgil, kinek Éneásról írott könyve, Román. Viszi a' maga Vitézét a' Trójai tűztől sok

veszedelmek között Olaszországba; által-vitte szerentsésen a' szeretetnek tüzen is Kárhágónál. Nem szóllok a' többekről, úgy mint Horátról [!] Ovidról 's a' t. kik mindnyájan a' Románoknak írásában hatalmas emberek voltak, a' máj emberektől is betsültetnek.

Ezekről által-ment a' Románoknak szeretete a' Frantziákra, Ánglusokra, és a' Németekre. Még pedig úgy jegyzik-meg a' szemes emberek, hogy a' Románok valami Nemzethez mindenkor egy kis világossággal köszöntenek-bé, vagy leg-alább a' tudományokban leendő nagobb világosságnak jelentői voltak. Tapasztalták ezt nevezetesen a' Németeken, kik mióta Románokat meg-szerették, azolta vertenek fészket náluk a' tudományok is. Néki is adták ők magokat a' Románok' szerzésének; mert nem tsak magok számtalanokat készítettek, hanem még az [a5r] idegen nyelveken készültteket is, magok' nyelvekre fordították. A' Románokat Bibliothékákba szedték, azoknak dítséretekkel egyetmebn velejeket ki-írták, és tsak nem úgy bántanak velek, mint akár melly különös tudományjal. Talám hogy az emberek között sok századok alatt dühösködött gyűlölséges vissza-vonás naponként számkivetésben menni, ellenben a' minden külömség nélkül mindenek iránt gerjedező igaz felebaráti szeretet, a' tűrelem magának az embereknek szívekben gyökeret verni kezd, azt is avvagy tsak valamelly részben a' Római Meséknek lehet tulajdonítani *Voltaire la Tolerance*.

Tekintetes Aszszony! ha így vagyon a' dolog, hát én miért szégyenlhettem vülna ezen Románoknak fordítására, és Nemzetemmel leendő közlésére kezeimet vetni? A' ki nékem azt mondja: Nem illik a' Paphoz, mert a' Papnak másféle munkája vagyon. A' Papok nem írtak Románokat. Annak azt felelem: Pap vólt Heliodor még pedig Püspök a' negyedik Században Thessáliában; még is a' Román írásra nem sajnállotta Papi kezeit vetni. Ő írta Theogenest és Karikliát. Pap vólt Fenelon Salignák Ferentz, még pedig Kame[a5v]raki Érsek, még is Románt írt; írta Telemekhusnak az Ulisses Fia' útazásának történeteit, oly kedvességgel, hogy már talám eg nyelv sints Európában, mellyre nem fordítottatott vólna. Magyar nyelvre fordította Hallerkői Haller László Úr. Deák nyelven pedig már negyven ízben is ki-jött. Ama' tudós Pap is Huét Péter Dániel a' Románok' eredetekről könyvet írni nem sajnállott. Svift Ángliai tudós Prédikátor, a' világ előtt esméretes, és nagy betsületben lébő Római Mesét, amaz Atyának három Fiaihoz tett Testamentomáról, írt. De hogy mostan élőkről is emlékezzek, Mikhaelis Dávid Göttingai Professor Úr is Angliai nyelvből ilyen munkát született nyelvére fordítani nem ítélte magához képest alatsónyságnak lenni.

Hát ha Tekintetes Aszszony a' mi' nemzetünk az illy Románoknak közötte-való szaporodásával a' tudományokban-való világosságnak fényesebb hajnalára jut; ugy még nagyobb örömmel lehetett forgolódnom ezen románoknak fordítása körül: de ha a' nem lenne is, leg-alább meg-nyerjük azt, hogy az illyen kedvet indító Mesés történeteknek olvasásával a' jobb könyveknek olvasásához (mellyben még [a6r]

eddig talám restetske vólt Nemzetünk) apródonként hozzá szokik.

Hogy pedig a' Románoknak olvasása kárt ne tégyen, illő meg-jegyeznünk, hogy az Olvasó ne azért végye kezébe a' Románokat, hogy azokból a' szeretetnek mesterségét (noha ha tsak ugyan arra akar vetemedni, Ovidnál feltalálja) tanulja: mert a' ki tsak úgy nézi a' Románokat, azokat tiltom azoknak olvasásától; hanem a' Románokban azt kell nézni, bátor szerelmesek légyenek is, hogy gőzött a' tisztaság, a' szemérmesség, hogy győzedelmeskedett a' gonosznak kísértetein a' Virtus.

Már ha meg-nézzük ezen általam Magyar nyelvre fordított Románokat, mint hogy ezekben fel-találom a' jó Románoknak minémúségeit; méltán lehetett ezekkel édes Nemzetemnek kedveskedni. És azért mérészlettem a' Tekintets Aszszonynak is ajánlani. Ezekben semmi erőszak nintsen, könnyű írásnak nemével vagynak ki-adva, a' fordításban-is nagy tsizmát ölteni nem akartam, múlattatnak, tanítanak; és semmi ollyas dolgok benne elől nem fordulnak, mellyeknek törtéente a' lehetetlenség közzé számláltathatnék; vegyük-[a6v]fel az elsőt, abból közönségesen azt tanuljuk, azon Napkeleti Tartománybéli Fejedelemnek Tzemimnek történeteibne, minémű változhatatlan legen az Istennek végezése, és hogy annak bé-tellyesedését, semmi emberi erő el-nem fordíthatja. De azonban míg ezt ki-adja, melly elmét múlattató, és szívet meg-illető környűl-állásokba viszi azon Fejedelmet! Ki vólna, a' ki azokon meg-nem illetődne? Még sem fordul elől benne semmi, a' mi valósággal meg-nem történhetett vólna. Isabella a' második Román, már ez egy kevéssé szerelmesebb; de azért, tanít, múlattat. Tanítja azt, miképen kell ellene állni a' bújja aszszonyok' szerelmének, miképen vehet az ártatlanság a' gonoszságon ditsőséges győzedelmet, bátor az, minden mesterséget meg-veti is amaz ellen. Sarlotta a' harmadik Román. Egy jó feleségnek hűségét, egy kegyes gazdálkodó embernek felebaráti szeretetét adja elől. Ezeken kívül meg-mutatja, melly hatalmas légyen az Isten, a' leg-nagyobb veszedelmekből is az övéit ki-szabadítani, és viszontagságaik után kívántt nyúgodalomra vezérelni! Ezeket oedig gyönyörűségés, és szívet sebhető formában adja elől.

[a7r] Azért ezen elmés és gyönyörködtetéssel tanító Románokat a' Tekintetes Aszszonynak bátorkodom ajánlani, hogy ezen Könyv illy Úri névnek paizsa alatt bátorságos lehessen, így ennek betsi ebből is nevedkévén több Olvasókat nyerhessen; én pedig háláhadatosságmnak tartozó adósságát, így is, bátor még sokkal maradjak is adós, fizessem. Reménykedem azért a' Tekintetes Aszszonynak, akázza-meg annyira magát, hogy ezen aprólékot, egy leg-kissebb Hívének; de leg-nagyobb tisztelőjének kezeiből el-venni méltóztassék; Ezt óltalmazza, másoknak is hathatosan ajánlja, 's javasolja; hogy ezen munka a' maga' hasznait, annál jobban áraszthassa-ki az emberekre, és gyönyörködtetéssel vigye foglyúl a' jónak szeretetére, és a' gonosznak el-távoztatására.

A' mi pedig engemet illet, én a' Tekintetes Aszszonynak szerentsés bóldog életet,

egésséggel és nyúgodalommal folyó napokat kívánok. A' mint az Isten el-kezdette, a' Báji Patay Úri Házat, tsak nem utólsó reménységre jutott állapotjában a' Tekintete Aszszony által, mint méltó Anya által, építse-fel. A' mostan élő Úri Törzsökök éljenek so[a7v]ká, és ha meg-őszűlnék is, virágozzanak; az Úri ágaknak pedig az egekből nevedést kívánok, és azok által jövendőben terjedjen azon Úri ház meszszére, mind a' testi, mind a' lelki áldás szálljon reájok. Magamat tovább-való Úri kegyességébe ajánlván, álhatatos tisztelettel vagyok.

A' TEKINTETES ASZSZONYNAK

Zeherjén Kis-Aszszony Havának 30dik napján 1785.

alázatos hív szolgája
A' FORDÍTÓ.